

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך י, תשי"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

"ניבון אנגלי-עברי" 1

ישראל כהן, הזכור לשוחרי הלשון והסגנון מספרו זה לעומת זה (אוצר פתגמים מקבילים בלשונות אנגלית, גרמנית ועברית), שיצא לפני שנים מועטות, הוציא עתה ביחד עם אדם ריכטר אוצר ניבים אנגליים ומקבילים להם - דוק: מקבילים ולא תרגומים - בעברית; מקבילים הלקוחים מכל העברית החדשה - על כל שלוחותיה, ואף מן היסודות העבריים שביידיש, ולבסוף מן הסלנג העברי החדש - הלא הוא לשון ה"צברים".

משפע החומר שבאותו ניבון תובאנה להלן דוגמאות לשם המחשה, וכן יעמוד הקורא על עושרה של הלשון העברית, ועל יכולתה לתת לניב ולצירוף-לשון אנגלי מקבילים בעברית נאה ומקורית. ויש בכך עדות לכושר הבחנתו ולבקיאותו של י' כהן, שהשכיל להתאים, ולפרקים אף לחדש, לפתגם ולניב האנגלי ניבים ופתגמים עבריים:

לניב האנגלי he keeps his bed מוצע בין השאר צירוף עברי מקורי אסיר-מיטה; כיוצא בדבר לניב האנגלי book-worm מוצע הצירוף המוצלח אסיר-ספרים; והרי הצירופים האלה באו בעקבות הצירוף "אסיר תקווה" על

(1) מילון לניבים ולצירופי-לשון אנגליים והקבלותיהם בעברית; מאת אדם ריכטר וישראל כהן, הוצאת "דביר", תל-אביב, תשי"ט.

פי הכתוב בזכריה (ט, יב): "שובו לבצרון אסירי התקוה".
 לצירוף באנגלית attaboy מוקבל גם הביטוי כפתור ופרח,
 שיסודו מתקופת התלמוד, כמו שמצינו: "בשעה שהיה אדם אומר
 דבר מתוקן לפני ר' טרפון - היה אומר: כפתור ופרח!"
 (בראשית רבה צא); אולם אותו ביטוי בא גם - ובמרכאות (סימן
 של חידוש) - "כפתור ופרח", בהקבלה למלה האנגלית
 buttons, שמובנה נער המלון, הלבוש מדים בעלי כפתורים
 נוצצים. והנה הניב האנגלית cousin betsy, ובעברית כמה
 הצעות; אולם נראה לי ביותר הצירוף המקורי פלג-מוח,
 שיש לו שלשלת יוחסין ארוכה למן המקרא ("פלג-עֶדָן", דניאל
 ז, כה) והמשנה ("פלג-המנחה", ברכות ד, א); וכן רווח
 בידידי הצירוף "פלג-גוף" - והכוונה לאדם השרוי בלי אישה.
 ומשוררנו ביאליק ז"ל חידש כמה צירופים, שאחד היסודות
 שבהם היא המלה פלג, כגון: "פלג-קופסה": "כדי לקבל
 את השפע במלואו... הכינותי לי למפרע... כלים מכלים
 שונים... פלג-קופסה של ר' מאיר בעל הנס" (ספיה, פרק
 חמישי); "פלג-לשון": "כל זמן שאנו רואים את לשוננו
 כפלג לשון", שאין לה אלא כתב... (חבלי לשון). והנה עתה
 נוסף ניב לאותה שלשלת יוחסין.

לניב האנגלי dead drunk הותאם מבוסס עד דלא ידע;
 ולניב האנגלי as drunk as a lord - הותאמה צורה עברית (למקור
 ארמי תלמודי): אינו יודע לבין ארור המן וברוך
 מרדכי. הצירוף המחודש נעים-שיחה: (על דרך: נעים-
 זמירות) הותאם לניב האנגלי he has a glib tongue; לצירוף
 האנגלי eyesore הותאם ביטוי עברי מקורי: דבר הצורם

את העין (על דרך צורם את האוזן). הניב האנגלי המחורז fair and square זכה גם בעברית לניבים מחורזים: ביושר ובכושר, הוֹגֵן וְנֶכֶן. כיוצא בדבר הזה הניב האנגלי a wet bargain לניב עברי מחורז: הסכם שפתיים – שנחתם בלחיים. כהן שיבץ הרבה ביטויים עבריים, שיסודם בידיש במקביל לניבים האנגליים; כגון: לניב addle-brain הוקבל (לפי ההוראה בידיש) הניב חכם ממה-נשתנה; בן המקבילות ל-canned גם המלה מלא (במרכאות) לפי הוראתה בלשון היידיש (כלומר: שתוי). באנגלית cap in hand, ובעברית הצירוף כעני בפתח; ל-big cheese מקביל בעברית מר-בר-ב-אשי (לפי השימוש בידיש); לאנגלית devil's luck הוקבל בעברית (לפי היידיש): מזל של גוי. ולצירוף האנגלי doss-house הותאמה המלה הקדש. לביטוי האנגלי to take a drop too much הוצע הביטוי הרבות בטיפה המרה – שהוא תרגום עברי לניב שביידיש ידעם ביטערן טראפן – והכוונה לייש. ל-duffer תמצא: ויזתא – לפי השימוש ביידיש. לביטוי האנגלי out at elbows קרוע ובלוע (לפי ההגייה שביידיש). ועוד רבים כיוצא באלו.

סלנג עברי וישראלי. כשם שבטור העברי שבוה הניבון באו הרבה ביטויים עבריים, שמקורם ביסודות עבריים שביידיש – ככה ניתן, במידת-מה, להכשר לניבים עבריים ולביטויי-המון, שנשתגרו בלשון הדיבור בארץ-ישראל. לצירוף red caps, המציין את חיל הצנחנים הבריטי, הובא השם, שחודש בפי בני הארץ בימי המאבק: כלניות. לשאלה האנגלית

no end וְהוּא הוֹקֵבֵל - אֵיךְ הַמְרַגֵּשׁ זֵי. לְנֵיב הָאֲנְגְלִי
friend of a fellow הוֹקֵבֵל חֵבֵב. וּבְהַקְבֵּלָה לְנֵיב הָאֲנְגְלִי
at court מוֹבָא תַחֲלִיָּה נֵיב (לְפִי הַיִּיִדִישׁ) מִיִּשְׁהוּ בְּחֵלּוֹנוֹת
הַגְּבוּהִים - (שִׁיכּוֹל לְהַמְלִיץ עַל חֵבֵר), וְאַחֲרֵי־כֵן הַחֲדוּשׁ
הַיִּשְׂרָאֵלִי - וִיטָא מִיֵּן פֿ.

כֵּן הוֹכֵשׁר בִּיטוּי־תְּרַגּוּם - הַרוּחַ כִּבְר בַּלְשׁוֹן הַדִּיבּוּר הָעֵבְרִי -
כוֹנְנִי לְנֵיב הָאֲנְגְלִי, I'm dying to, שְׂאֲחַד מִמְקַבִּילִי בְּעֵבְרִית
הוּא - עַל דֶּרֶךְ תְּרַגּוּם כְּצוֹרְתוֹ: אֲנִי מֵת ל...; אֹלָם בְּכַמָּה
עֲרֻכִים אַחֲרִים לֹא הוֹבָאוּ בִיטוּי תְּרַגּוּם, אָף עַל פִּי שִׁישׁ לְהַם
כִּבְר מֵהַלְכִים בְּדִיבּוּר וְאָף בְּעִיתוֹנוֹת. כוֹנְנִי לְנֵיב הָאֲנְגְלִי to give
a buzz, שְׂכִבְר מִשְׂתַּמְשִׁים בּוֹ רַבִּים דֶּרֶךְ תְּרַגּוּם כְּצוֹרָה, וְאוֹמְרִים:
- תֵּן צִלְצוּל -; וְאִילוּ בְּנִיבּוֹן אַתָּה מוֹצֵא הַקְּבִלוֹת עֵבְרִית בְּרוּחַ
הַלְשׁוֹן הָעֵבְרִית, וְהֵם: טֵלְפֵן אֶל - , הַתְּקַשֵּׁר טֵלְפוֹנִית
עִם - . כִּיּוֹצֵא בְּדַבָּר, לְנֵיב הָאֲנְגְלִי (בְּתַחּוּם הָעִיתוֹנוֹת) to cover
an event לֹא הוֹקֵבֵל נֵיב הַתְּרַגּוּם הַרוּחַ - לְכִסּוֹת מְאוּרֵעַ,
אַלֵּא: מְצֵה מְאוּרֵעַ בְּסִדְרַת מְאוּרֵעַ, טֵפֵל בְּנוֹשֵׂא
מְסוּיִם. לְכֵן יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל כִּי לְנֵיב הָאֲנְגְלִי (בְּעִיקָר בְּתַחּוּם
הַסְּפוּרֵט) to break a record הוֹקֵבֵל לוֹ גַּם שְׂבוּר שִׂיא,
בְּשַׁעֲהָ שִׁישׁ לְנוּ בִיטוּי עֵבְרִי מְקוּר וּמְדוּיָק - עֵבֵר אֶת הַשִּׂיא - .
הַהֲקִדְמָה הִיא פֶּרֶשָׁה קִטְנָה, שֶׁהִרְבָּה גּוֹפִי לְשׁוֹן מְקוֹפְלִים
בָּהּ; וְכֹל אָדָם שִׁיעֵבּוּר עֲלֶיהָ בְּעִיּוֹן - יוֹכֵל לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה הַרְבֵּה
הַלְכוֹת לְשׁוֹן, גַּם לְגַבֵּי הָעֵבְרִית.

הַסְּפָר יִתְרוֹם בּוֹדָאֵי הַרְבֵּה לְהַעֲלֹאת רֵמַת הַתְּרַגּוּם מְאֲנְגְלִית
לְעֵבְרִית; וְכִכָּה הוּא סְפָר בְּעֵתוֹ - מְאַחֵר שְׂאֲנוּ מְרַבִּים בִּימֵינוּ
לְתַרְגּוּם מִן הַלְשׁוֹן הָאֲנְגְלִית.

אמנם חובר הספר לראשונה לשמש ספר עזר ושימוש ל־קורא העברי המעיין בספר או בעיתון אנגלי, וכן למקשיב לשידורי רדיו או למבקר בקולנוע, כשמזדמן לפניו ביטוי או ניב אנגלי מסוג זה – הרי מעתה ידע לפענחו. אולם גדמה לי, כי אותו ניבן משובח עשוי לשמש גם ספר עיון ולימוד לכל משכיל עברי היודע את שתי הלשונות (אף כי ברמות שונות); וכך יעמוד על ייחודה, רוחה ונשמתה של כל אחת מהן וידע להיזהר שלא להתכדות בתרגומי לשון כצורתם.

ה ע ר ו ת

ע ל ס ד ר כ ת י ב ת ה מ ס פ ר י מ ב ת א ר י כ ה ל ו ע ז י

ב"לשוננו לעם" צ"ט (סיוון תשי"ט) הציע ר' סיוון, שגם תאריך לועזי, כשהוא נכתב כולו במספרים, ייכתב בעברית מימין לשמאל, כגון 22.9.1959 (= 22 בספטמבר 1959). על כך מעיר מר גדעון בר־יוסף מירושלים במכתבו למערכת:

...הוחלט לכתוב נוסחאות בין־לאומיות בעברית משמאל לימין, והנימוקים להחלטה זו משכנעים מאוד. ונדמה לי, שצורת תאריך כגון 20.8.1959 גם היא בבחינת נוסחה בין־לאומית. אדם, שאינו קורא עברית והמעייין במסמך עברי, מבין לפחות את התאריך המצוין בו; אבל אין לדעת, אם התאריך 48.6.8 מצייין יום מסוים בחודש יוני, או שמא באוגוסט. ולשם מה יצטרך התלמיד הישראלי